

verschijnsel bijv. welbekend van den *ikan doeri*. Zelfs de jongen schijnen na het uitkomen door den liefhebbenden vader nog in zijn bek gekoesterd te worden. Van eten komt in dien tijd natuurlijk niet veel!

Een oud inwoner van Cheribon vertelde mij nog, dat daar vroeger op bepaalde tijden een *Arius*-soort gevangen werd, die als *ikan djahan* of *ikan peroet* bekend staat, omdat daarvan voornamelijk de buik gegeten zou worden. Evenals het eerste kievitseï en de eerste nieuwe haring in Holland aan de Koningin worden aangeboden, zoo werd ook de eerste *ikan peroet* jaarlijks aan den gouverneur-generaal gezonden. Zijn er onder onze lezers misschien ook oud-Cheribonners, die zich hiervan iets herinneren?

H. C. DELSMAN.

KORTE MEDEDEELINGEN

Trekkende dieren. I. *Cicaden*. — Op mijn laatste tournee in den oosthoek van Java namen de heer REYDON en schrijver dezes een eigenaardigen trek waar.

Aanvankelijk leken het vlindertjes, die verspreid, doch alle in dezelfde richting, over een sawah trokken, doch toen de auto werd stopgezet en we er in slaagden eenige exemplaren te vangen, bleken het cicaden te zijn en wel een bekende soort, die nu en dan aan koffie eenige, doch als regel geringe schade doet, namelijk *Lawana candida*. Deze soort is wit gekleurd, met een geel streepje op de bovenvleugels.

Fig. 1. *Lawana candida*.

De tijd van waarneming was tusschen 3 en 4 uur des namiddags, de plaats van waarneming Banjoekidoel bij Temoe-goeroe (Banjoewangi).

De cicaden vlogen dwars over een sawah en bleken van een koffieland te komen, dat 100 tot 250 m verwijderd lag. Ze bleken met den wind mee te vliegen, die westelijk was. De lucht was betrokken. De insecten streken neer in allerlei boomen en struiken. Ook een pagger zat er vol mee, hetgeen op bijgaande figuur, al is ze niet fraai, toch nog voldoende te zien is.

Voorzoover ik weet, is het trekken van cicaden geen algemeen verschijnsel, doch misschien hebben onze lezers ook wel eens iets dergelijks gezien en in dit geval doen zij goed met het aan de Redactie te doen weten, daar het nuttig is van dergelijke gewoonten, vooral van economisch belangrijke dieren, op de hoogte te zijn.

II. *Kalongs*. — Op weg naar patria met de „Indrapoera” trok het op 16 Februari 1928 bij het aanbreken van den dag, onze aandacht, dat blijkbaar, op het eerste gezicht vogels, in groote aantallen met de boot medevlogen. Toen ik de patrijspoort verder opende, bleek het mij dat het kalongs waren.

De boot bevond zich op dat oogenblik in Straat Bangka en wel ter hoogte van de noordwestelijke kaap van dat eiland, die vanuit de straat zichtbaar is. Aan beide zijden was de kust zichtbaar, zoowel die van Sumatra als die van Bangka. Bij navraag bij den kapitein van het schip, zou de afstand om 4 uur van den Sumatra-wal 9 km, van de Bangka-wal 10.5 km hebben bedragen, om 7 uur respectievelijk 18 km en $7\frac{1}{2}$ km. Volgens mededeeling van andere passagiers, zouden de kreten der kalongs reeds des morgens om vier uur hoorbaar zijn geweest. Ze hebben dus urenlang het schip gevolgd. Naar het mij toescheen, haalde het schip, dat met een snelheid van 15 mijl per uur voer, den zwerm langzaam in en om ongeveer zeven uur hield de „kop” van den zwerm een poos lang het schip „vast”, t.w. vloog in zijn luwte waarschijnlijk, en trok toen naar de Sumatra-kust. De kalongs vlogen iets langzamer dan het schip, doch hielden dit bijkans bij, zoodat hunne snelheid wel 20 km per uur bedragen zal hebben. De wind was West-Zuidwest.

Vele dieren waren blijkbaar vermoeid, hetgeen zich uitte door een steeds lager vliegen, tot ze bijna het water raakten en, volgens andere toeschouwers, raakten vele dezer laagvliegende dieren het water en vielen ten slotte daarin zonder weder op te rijzen. Ik zelf heb dit niet gezien.

De reproducties der foto's geven een goeden indruk van de dichtheid van den zwerm en ook van zijn grootte. Ik schatte hem op ten minste twee kilometers lang en waarschijnlijk was hij nog langer. Het aantal

individueen moet tienduizenden hebben bedragen.

Ik herinner me ergens te hebben gelezen, vermoedelijk in een der publicaties van Dr KONINGSBERGER senior, dat kalongs vanuit de baai van Batavia naar de eilandjes in die baai vliegen en later weer terugkeeren ¹⁾. Of iets overeenkomstigs ook hier het geval is, zullen mogelijk bewoners van Bangka kunnen uitmaken.

Het is evenwel ook niet uitgesloten, dat er nog iets ander in het spel is dan het opzoeken van *tijdelijke* voedingsplaatsen, zooals in het geval van de baai van Batavia en wel een trek om betere *permanente* „jachtgronden” te zoeken. Het komt mij namelijk voor, dat het reusachtig aantal dieren voor de laatste veronderstelling pleit.

Het zal interessant zijn, indien ook anderen hunne ervaringen hieromtrent eens zullen willen mededeelen. In ieder geval vond ik het wel de moeite waard, het feit, dat ook op mijn medepassagiers nogal indruk maakte, zoowel op schrift als op de film vast te leggen.

a/b „Indrapoera”.

S. LEEFMANS.

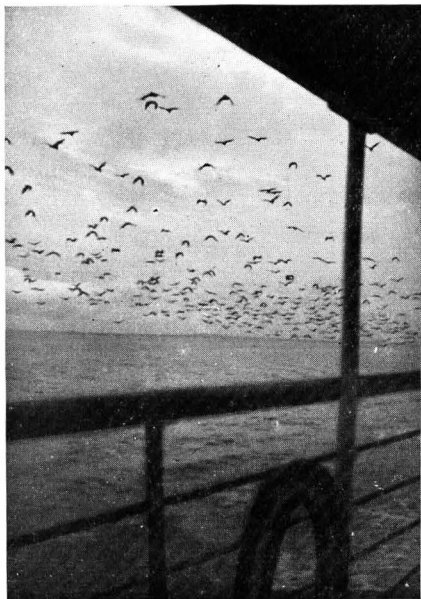

Fig. 2. Zwerm kalongs in Straat Bangka.

Fig. 3. Een deel van den zwerm kalongs.

¹⁾ Waarschijnlijk zijn de hieronder overgenomen passages bedoeld uit *Java, zoölogisch en biologisch*. Op bldz. 225: „De terreinen, waarheen zij de (kalongs) zich op hun nachtelijke expedities begeven, liggen soms mijlen ver van hunne rustplaatsen verwijderd en worden bepaald door hetgeen er aan vruchten te vinden is. Uitnemende vliegers als de *Kalongs* zijn, zien zij er geen bezwaar in, ook over zee te trekken. Zoo nam ik eens op Poeloe Oentoeng djawa (Amsterdam), een eilandje bewesten de Baai van Batavia, eene kolonie van kalongs waar, die zich had gevestigd in een hoogen *njamploeng* (*Calophyllum inophyllum*) en van daar in kleine troepjes tegen den avond naar den Java-wal vloog, om tegen het aanbreken van den dag weder terug te keeren.” En op bldz. 460: „Tegen den avond kan men op vele plaatsen van het strand van Java's Noordkust getuige zijn van ongelooflijke hoeveelheden *kalongs* (*Pteropus edulis*), die zich door het luchtruim bewegen. Vele daarvan houden overdag verblijf op de eilanden en gaan elken avond naar den vasten wal, om tegen den morgenstond weder terug te keeren. Doch waar het land zelf hun een geschikt dagverblijf aanbiedt, zooals hier en daar aan de steile, boschrijke kust van Japara, daar komen ze soms voor in menigten, die, worden ze overdag door het een of andere ongewoon voorval aan het vliegen gebracht, letterlijk de zon verduisteren.” (Red.)